

Nr 45.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående lån till Sveriges utsädesförening; given Drottningholms slott den 20 januari 1950.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

G. E. Sträng

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Drottningholms slott den 20 januari 1950.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, ANDERSSON, LINGMAN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om lån till Sveriges utsädesförening samt anför därvid följande.

Framställning från Sveriges utsädesförening.

I skrivelse den 21 november 1949 hemställer *Sveriges utsädesförening* om ett ränte- och amorteringsfritt statslån å 500 000 kronor. Föreningen anför att den börjat uppföra en ny laboratoriebyggnad i Svalöv, vilken är oundgängligen erforderlig för föreningens verksamhet. Kostnaderna för detta byggnadsföretag, inbegripet inredning och utrustning av den nya byggnad

den samt vissa av nybyggnaden föranledda ändringsarbeten i föreningens institutionsbyggnad, beräknas till sammanlagt omkring 2 195 000 kronor. Genom bidrag från olika håll har föreningen för ändamålet erhållit omkring 1 490 000 kronor och föreningen beräknar att på samma sätt kunna anskaffa ytterligare omkring 200 000 kronor. För återstoden av beloppet eller omkring 500 000 kronor ser sig föreningen nödsakad att anhålla om ett statslån.

Föreningen redogör i sin skrivelse för sin verksamhet och den utveckling denna undergått samt för de forskningsuppgifter, som föreligga. Vidare behandlar föreningen verksamheten vid dess olika laboratorier och dessas lokalbehov. Härom anföres bland annat följande.

Vid föreningen äro följande laboratorier inrättade, nämligen ett kemiskt laboratorium med cereallaboratorium, ett kromosomlaboratorium, ett växtfysiologiskt laboratorium med köldlaboratorium samt ett växtpatologiskt laboratorium.

Det *kemiska laboratoriet*, som inrättades år 1908, är det största. Under de första åren disponerade detta laboratorium endast två rum. Efter hand som laboratoriets arbetsuppgifter ökat har det emellertid måst taga i anspråk åtta rum i källarvåningen, delvis på rotfruktsavdelningens bekostnad, samt ytterligare sex rum i andra våningen, vilka förut använts bland annat för Lunds universitets institution för ärftlighetsforskning. Denna institution är för närvarande provisoriskt inhytt i en närbelägen bostadsfastighet. Dessutom har en del mindre lämpliga vindsutrymmen måst utnyttjas för laboratoriets räkning.

Till belysande av laboratoriets tillväxt kan nämnas, att antalet per år utförda analyser stigit från 2 100 år 1920 till 6 275 år 1930, 59 055 år 1940 och 95 264 år 1948.

Laboratoriets huvuduppgift är att utföra olika slag av kvalitetsbestämningar beträffande förädlingsmaterial. Dessa tjäna till ledning för de olika förädlingsavdelningarna vid urvalet av detta material. Dessutom ha under senare år vissa analyser utförts för utomstående uppdragsgivare. Genom inkomsterna av sistnämnda arbeten har en större fast personal kunnat hållas å laboratorierna och ett betydligt större förädlingsmaterial kunnat undersökas än som eljest skulle varit fallet.

Efter hand som kvalitetsproblemen alltmera träda i förgrunden vid förädlingen kan laboratoriet räkna med starkt stegrade krav på ökad analys- och undersökningsverksamhet. Bland annat kommer denna intensifierade verksamhet att gälla ett närmare studium av de använda analys- och undersökningsmetoderna. En utvidgning av laboratoriets verksamhet skulle i hög grad gagna förädlingsverksamheten. Den förutsätter emellertid att laboratoriet erhåller väsentligt utökade utrymmen.

Vid *kromosomlaboratoriet*, som inrättades år 1931 med bidrag från Walenbergsska stiftelsen, framställas polyploida former, d. v. s. former med förhöjt kromosomtäl. Det har emellertid konstaterats, att målet att erhålla högkromosomiga och i övrigt fullt odlingsbara sorter ej var uppnått genom själva kromosomökningen. Denna måste följas av ett förädlingsarbete genom urval och korsning enligt förut tillämpade metoder. För att bästa möjliga resultat skall uppnås vid detta oftast omfattande och tidsödande förädlingsarbete är det nödvändigt med ett rikligt sortiment av utgångspolyploider av varje bearbetad växtart. En utvidgning av kromosomlaboratoriets kapacitet är därför önskvärd. Från början var laboratoriet inrymt i ett enda rum. År 1936 inreddes dessutom ytterligare ett laboratorierum samt ett rum för föreståndaren. För att kromosomlaboratoriet skall kunna tjäna det

direkt praktiska syfte vid förädlingen, som motsvarar polyploidiförädlingens möjligheter just nu, är det nödvändigt, att laboratorielokalerna utökas med ytterligare ett par rum.

Motståndskraften mot sjukdomar och skadedjur kan i hög grad påverka skörderesultatet. Vid förädlingen är det nödvändigt att taga hänsyn även härtill. För undersökningar rörande dessa problem är det önskvärt att utsädesföreningen disponerar ett *växtpatologiskt laboratorium*. Vissa undersökningar, t. ex. rörande olika vetesorters motståndskraft mot angrepp av vetemygga, olika oljeväxters motståndskraft mot rapsbagge m. fl. skadedjur och olika potatissorters motståndskraft mot potatiskräfta, ha utförts vid utsädesföreningen genom samarbete med statens växtskyddsanstalt, som för ändamålet disponerat ett par vindsrum och ett källarrum i institutionsbyggnaden. Ytterligare flera problem av hithörande slag vore emellertid värda att upptaga. Vare sig detta skall ske genom fortsatt samarbete med växtskyddsanstalten eller i föreningens egen regi, erfordras ändamålsenligare lokaler härför än de hittills disponerade.

Växtfysiologiska laboratoriet utgöres av ett 1927 inrättat köldlaboratorium. I detta undersökas nyuppdagna och utländska sorter av höstvete, höstråg m. fl. övervintrande växter genom artificiella frysningsförsök beträffande sin köldresistens. Vidare innefattar laboratoriet ett mindre, allmänt fysiologiskt laboratorium, vari mera teoretiska undersökningar rörande köldresistensens natur och härdningsfenomenet utförts. Flera andra fysiologiska problem av intresse för förädlingen finnas emellertid, såsom rörande torkresistens, gröningsmognad, utvecklingsrytm, näringsupptagande m. m. Då det är nödvändigt att lösa dessa viktiga fysiologiska problem för att ernå största möjliga effektivitet i förädlingsarbetet, äro väsentligt ökade resurser för det fysiologiska laboratoriet önskvärda.

Utsädesföreningen framhåller vidare, att laboratorierna spelat en synnerligen viktig roll vid förädlingsarbetet. De skulle emellertid kunna fylla ännu större uppgifter, om de erhöles rymligare och ändamålsenligare lokaler och utrustades med nödig apparatur. Särskilt har det kemiska laboratoriet svårt att fullgöra sina uppgifter. Trångboddheten och det förhållandet, att de olika laboratorierummen äro förlagda i både källarvåningen, andra våningen och vindsvåningen, medföra direkta olägenheter för arbetets rationella bedrivande. De lokaler, som laboratorierna nu disponera, ha till stor del erhållits genom att förädlingsavdelningarna fått avstå rum och koncentrera sina arbeten inom trängre utrymmen. Detta har medfört flera olägenheter. Sålunda ha vissa avdelningsföreståndare fått nöja sig med arbetsrum i källaren, varjämte assistenter och avdelningsbiträden i allmänhet icke fått egna rum utan måst placeras i respektive avdelningsföreståndares arbetsrum. En synnerligen önskvärd och nödvändig utvidgning av biblioteket har hittills icke kunnat utföras. Lunchrum för personalen saknas vidare helt, och den personal som bor avlägset från föreningen är hänvisad att intaga sina måltider i arbetslokalerna.

I skrivelsen anföres, att föreningen diskuterat olika utvägar att avhjälpa trångboddheten. Man har därvid funnit den enda rationella lösningen vara att uppföra en särskild byggnad för laboratorierna. Enligt de slutligen fastställda byggnadsplanerna skall den nya byggnaden bestå av två flyglar, förenade av ett centralt trapphus. Den skall placeras nordväst om den nuva-

rande institutionsbyggnaden. De utrymmen, som bliva lediga i sistnämnda byggnad, skola få disponeras av förädlingsavdelningarna. Det hittillsvarande bränslerummet skall användas för en gemensam panncentral för båda byggnaderna. För förvaring av bränsle skall byggas en särskild kolficka utanför byggnaden. Ett rum som nu användes såsom förrådsrum för kemiska laboratoriet skall ändras till arkiv för sekretariatet. Slutligen skall det hittillsvarande bakningslaboratoriet göras om till arkiv för förädlingsavdelningarna.

Beträffande kostnaderna för realiserandet av dessa planer anför föreningen att enligt beräkningar, som föreningen låtit verkställa år 1945, skulle en ny laboratoriebyggnad jämte växthus samt vissa reparationsarbeten i den gamla byggnaden kosta tillhopa 989 600 kronor. Sedan föreningen från privat håll anskaffat detta belopp, sökte den hösten 1946 byggnadstillstånd. I samband därmed gjordes en ny kostnadsberäkning. Denna slutade på omkring 900 000 kronor enbart för den nya byggnaden. Byggnadstillstånd beviljades emellertid först i november 1948. Under mellantiden hade planen för den nya byggnaden ändrats på vissa punkter, bland annat så att nybyggnaden skulle uppföras i två byggnadskroppar. Byggnadsarbetena ha nu fortskridit så långt, att hela byggnaden är under tak och värmeledningsinstallationen är slutförd. Vidare har värmesystemet i den nuvarande institutionsbyggnaden omlagts och den gemensamma värmecentralen monterats. Byggnadskostnaderna beräknas numera till sammanlagt omkring 1 730 000 kronor. En av anledningarna till att kostnaderna blivit så mycket högre än vad som ursprungligen beräknats anges vara den stegring av byggnadskostnaderna, som ägt rum från hösten 1946, då ansökningen om byggnadstillstånd ingavs, till hösten 1948, då byggnadstillstånd meddelades. Föreningen framhåller i detta sammanhang, att prisstegringsindex för fabriksbyggnader i Stockholm, med vilka laboratoriebyggnaden anses närmast jämförbar, under sagda tid stigit med cirka 22 procent. I den nämnda summan ingå kostnaderna för en ny kylanläggning, beräknade till 55 000 kronor. Den gamla kylanläggningen, vilken tillkom år 1931, uppgives nämligen vara förbrukad och under alla omständigheter behöva förnyas.

Till bestridande av dessa kostnader, tillhopa omkring 1 730 000 kronor, disponerar föreningen, enligt vad som upplyses i skrivelsen, omkring 1 492 000 kronor. Av sistnämnda belopp utgöras cirka 1 412 000 kronor av bidrag från olika bidragsgivare samt 80 000 kronor av reserverade inkomster av kemiska laboratoriets verksamhet för främmande uppdragsgivare. För fullföljande av byggnadsföretaget erfordras sålunda omkring 238 000 kronor. Därutöver behöver föreningen emellertid medel för att bestrida kostnaderna för viss utrustning och för omändringsarbeten i den gamla institutionsbyggnaden. En del av laboratoriernas apparatur uppgives nämligen vara försliten. Dessutom förklaras det vara önskvärt, att apparaturen skall kompletteras, så att de ökade resurserna i de nya lokalerna skola kunna utnyttjas på bästa sätt. Kostnaderna för att anskaffa ny apparatur beräknas till omkring 215 000 kronor. Ändringsarbetena i den gamla institutions-

byggnaden, däri inbegripet inrättande av verkstäder för trä- och metallarbeten samt en modern tvättstuga, beräknas kosta 251 000 kronor. Utsädesföreningen uppskattar sålunda sitt behov av ytterligare medel till (238 000 + 215 000 + 251 000 =) i runt tal 700 000 kronor. Föreningen räknar med att av enskilda bidragsgivare kunna erhålla medel till att bekosta den nödvändiga apparaturutrustningen eller omkring 200 000 kronor. Det belopp, som erfordras för att fullfölja byggnadsarbetena, eller 500 000 kronor, ser sig föreningen däremot ur stånd att anskaffa. Då en lösning av lokalfrågan i överensstämmelse med den uppgjorda planen är en angelägenhet av största vikt för föreningens hela verksamhet, hemställer föreningen att beloppet skall ställas till föreningens förfogande i form av ett ränte- och amorteringsfritt statslån.

Yttranden.

Över utsädesföreningens framställning ha remissutlåtanden avgivits av statskontoret den 5 december 1949, av styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök den 11 januari 1950 samt av byggnadsstyrelsen den 13 januari 1950.

Statskontoret anför följande.

Statskontoret finner det anmärkningsvärt att utsädesföreningen, som för sin verksamhet ytterst är beroende av statsbidrag, utan statsmakernas godkännande igångsätter byggnadsarbeten av sådan omfattning att det för arbetenas slutförande blir nödvändigt att staten träder mellan. Handlingssättet framstår som särskilt stötande, som statens mellankomst påkallas i ett statsfinansiellt läge, då statsmakerna funnit nödigt iakttaga största återhållsamhet i fråga om medelsanvisning för tillgodoseende av statliga institutioners behov av ökade lokalutrymmen och förbättrad utrustning. I det beträngda läge, vari föreningen nu synes ha blivit försatt, synes det emellertid vara ofrånkomligt att staten lämnar sin medverkan till färdigställandet av den nya laboratoriebyggnaden.

Beträffande de omändringsarbeten och nyanskaffningar, som beröra de nuvarande institutionsbyggnaderna, kan statskontoret ej frigöra sig från intrycket att en icke oväsentlig begränsning av arbetenas och nyanskaffningens storlek är möjlig. Statskontoret vill därför ifrågasätta om ej en översyn av omändringsarbetena bör verkställas genom byggnadsstyrelsens försorg i syfte att åstadkomma en minskning av medelsbehovet.

Det tillskott, som staten kan befinnas böra lämna, torde böra ställas till förfogande i form av ett räntefritt lån utan amorteringsskyldighet. Anslag till ändamålet torde böra upptagas under fonden för låneunderstöd. För länets åtnjutande torde böra i tillämpliga delar uppställas enahanda villkor, som förbundos med det statslån, som 1943 års riksdag beviljade föreningen för inrättande av ett linlaboratorium.

Styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök tillstyrker, att utsädesföreningen skall erhålla ett statslån å 391 000 kronor för att färdigställa och utrusta den nya laboratoriebyggnaden samt för ny inredning och utrustning av den gamla institutionsbyggnaden. Av innehållet i högskolestyrelsens utlåtande må här återgivas följande.

Styrelsen vitsordar, att ett starkt behov av nya utrymmen för laboratorieändamål förefinnes vid utsädesföreningen. De nuvarande laboratorie-

lokalerna äro dels otillräckliga, dels mindre ändamålsenliga, vilka förhållanden torde försvåra och fördyra arbetena därstädes.

Planen för den nya laboratoriebyggnaden har styrelsen funnit väl genomarbetad och ändamålsenlig för föreningens nuvarande behov. Beträffande detta behov må dock framhållas, att föreningens kemiska laboratorium i väsentlig utsträckning är sysselsatt med analysverksamhet på uppdrag av utomstående. Enligt uppgift från föreningen torde cirka $\frac{3}{4}$ av kemiska laboratoriets kapacitet vara tagen i anspråk härför. Styrelsen har vid bedömningen av utrymmesbehovet utgått från att verksamheten i fråga får ungefär nuvarande omfattning. För byggnadens färdigställande erfordras 238 000 kronor utöver vad föreningen erhållit från enskilt håll. Högskolestyrelsen tillstyrker, att föreningen skall beviljas ett amorterings- och räntefritt lån för detta ändamål.

Högskolestyrelsen, som införskaffat närmare upplysningar från föreningen om utrustningen av de nya laboratorierna, har funnit densamma vara väl tilltagen. Laboratorierna torde bliva bättre utrustade än flertalet statliga institutioners laboratorier. Då emellertid föreningen enligt uppgift i sin skrivelse avser att täcka det erforderliga beloppet genom anskaffande av ytterligare donationsmedel å cirka 200 000 kronor, har styrelsen icke något att erinra mot utrustningens omfattning. Något statslån utöver nyssberörda donationsmedel torde emellertid icke vara erforderligt för utrustningen.

Styrelsen vill beträffande arbetena inom den gamla institutionsbyggnaden vitsorda lämpligheten av att de nu komma till stånd. Dock vill styrelsen framhålla, att en betydande del av det för dessa arbeten beräknade beloppet utgöres av eftersatt underhåll. Byggnadsstyrelsen har enligt uppgift beräknat denna del till 65 000 kronor. Högskolestyrelsen anser det icke lämpligt, att statslån beviljas till komplettering av detta eftersatta underhåll utan anser att denna post bör uppföras på föreningens driftsanslag fördelad på ett eller flera år. Till bestridande av övriga kostnader för arbeten i den gamla institutionsbyggnaden vill styrelsen förorda, att statslån skall beviljas med ett sammanlagt belopp av 153 000 kronor.

Utsädesföreningen har slutligen även anhållit om ett statslån till anläggning av en tvättstuga, vilken skulle förläggas i en byggnad i närheten av den gamla institutionsbyggnaden. Styrelsen är icke övertygad om lämpligheten av denna tvättstugas inredande. Möjligheterna att ordna föreningens tvättfråga genom samarbete med en centralanläggning för tvätt torde böra närmare undersökas. Styrelsen anser sig därför icke kunna tillstyrka statslån till tvättstugans inredande.

Byggnadsstyrelsen, som haft att yttra sig om ändamålsenligheten av ändringsarbetena i den gamla institutionsbyggnaden, har genom besök i Svalöv låtit införskaffa närmare uppgifter om förhållandena. Styrelsen anför att arbetena i viss utsträckning innebära ett återställande av byggnaden i ursprungligt skick genom att åtskilliga provisoriska anordningar avlägsnas. Detta är enligt styrelsens mening till fördel för byggnadens ändamålsenliga användning. I de föreslagna arbetena ingår även en viss utökning och omläggning av den synnerligen knappt tilltagna och delvis föråldrade sanitära anläggningen.

Byggnadsstyrelsen framhåller vidare, att byggnaden icke genomgått några mera omfattande reparationer sedan den färdigställdes år 1906. Styrelsen har i huvudsak funnit de föreslagna ändrings- och reparationsarbetena ändamålsenliga och behövliga samt de därför beräknade kostnaderna skäliga.

Enligt styrelsens uppskattning komma av det uppgivna totalbeloppet 153 000 kronor på ändringsarbeten och 65 000 kronor på underhållsarbeten.

Byggnadsstyrelsen finner jämväl de till 33 000 kronor beräknade kostnaderna för att anordna en maskintvättstuga skäligen. Styrelsen ifrågasätter emellertid, om icke föreningens tvättbehov på ett mera ekonomiskt sätt kan tillgodoses genom anlitan av någon närbelägen tvättinrättning.

Ehuru en stor del av de berörda byggnadsarbetena ha karaktären av rena underhållsarbeten och sålunda kunna tänkas genomförda under loppet av flera år, anser byggnadsstyrelsen det vara praktiskt och ekonomiskt fördelaktigast att de utföras i ett sammanhang och då lämpligast i samband med de föreslagna ändringsarbetena.

Departementschefen.

Utsädesföreningens insatser i det svenska växtförädlingsarbetet torde vara så väl kända, att det är överflödigt att närmare utveckla den stora betydelse, som föreningens verksamhet har på detta område. Såsom framgår av den i det föregående lämnade redogörelsen har emellertid föreningens arbete under senare tid hämmats av utrymmesbrist. Den lösning av föreningens lokalfråga, som uppförandet av den nya laboratoriebyggnaden innebär, finner jag vara ändamålsenlig. För täckande av kostnaderna för den nya byggnaden disponerar föreningen, i huvudsak tack vare enskilda bidragsgivare, över närmare 1 500 000 kronor. För att färdigställa byggnaden behöver föreningen dock ytterligare 238 000 kronor. Trots att finansieringsfrågan enligt min mening bort underställas statsmakterna på ett tidigare stadium, förordar jag med hänsyn till det allmännyttiga ändamål, som byggnaden kommer att tjäna, att staten skall tillskjuta detta belopp.

Någon medelsanvisning till inköp av apparatur torde icke vara behövligen, då föreningen räknar med att kunna erhålla härför erforderliga belopp från annat håll.

Vad angår ändrings- och reparationsarbetena i den gamla institutionsbyggnaden har föreningen beräknat, att dessa skulle kosta omkring 218 000 kronor. Enligt byggnadsstyrelsens uppskattning hänföra sig av detta belopp 153 000 kronor till ändringsarbeten samt 65 000 kronor till underhåll. De förstnämnda arbetena föränledas av den omdisposition av byggnaden, som bör ske då laboratorieavdelningarna flytta in i den nya byggnaden. Att så omfattande underhållsarbeten behövas synes bero på att byggnadsunderhållet sedan lång tid tillbaka eftersatts. Byggnadsstyrelsen har ansett såväl ändrings- som underhållsarbetena ändamålsenliga och behövligen. Vidare har byggnadsstyrelsen funnit det fördelaktigt, att samtliga dessa arbeten skola utföras i ett sammanhang. Jag delar byggnadsstyrelsens åsikt härvidlag. Liksom jag nyss förordat, att föreningen skall erhålla ekonomiskt stöd från det allmänna för uppförandet av den nya laboratoriebyggnaden, anser jag även, att föreningens begäran om lån av statsmedel till bestridande av utgifterna för ifrågavarande ändrings- och underhållsarbeten bör bifallas. Mot de gjorda kostnadsberäkningarna har jag icke något att erinra.

Föreningen har slutligen upptagit ett medelsbehov å 33 000 kronor för att anordna en maskintvättstuga. Denna skulle dels användas för föreningens eget behov dels upplåtas till föreningens personal. Föreningen har därvid upplyst, att någon allmän tvättinrättning icke finnes inom Svalövs samhälle. Enligt min åsikt böra emellertid medel för sagda ändamål icke anvisas i denna ordning. Jag torde få erinra om de möjligheter, som finnas att hos bostadsstyrelsen erhålla statslån till kollektiva tvätterier.

I enlighet med vad jag nu förordat böra av statsmedel (238 000 + 218 000 =) 456 000 kronor ställas till föreningens förfogande. Beloppet, som torde kunna jämkas nedåt till 450 000 kronor, torde böra utgå i form av ett ränte- och amorteringsfritt lån till föreningen. Skyldighet att återbetala lånet bör inträda, om föreningens verksamhet skulle upphöra. För lånet torde böra lämnas betryggande in-teckningssäkerhet. Anslag för ändamålet torde böra uppföras å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51 under fonden för låneunderstöd samt benämnas Lån till Sveriges utsädesförening för uppförande av laboratoriebyggnad m. m.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51 under fonden för låneunderstöd till *Lån till Sveriges utsädesförening för uppförande av laboratoriebyggnad m. m.* anvisa ett investeringsanslag av 450 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Erik Skiöld.